

In de voetsporen van de rechercheurs in de Deventer moordzaak

Drie jaar lang boog het coldcaseteam van de Amsterdamse politie zich op verzoek van de Hoge Raad over de Deventer moordzaak: heeft de recherche destijds genoeg gedaan? Het antwoord: nee, veel relevante sporen zijn niet onderzocht.

Heel relevante sporen zijn die welke zich achter op de blouse bevonden en volgens het NFI dus niet van de dader konden zijn, omdat ze onder het vest vielen. Deze sporen hadden dus onderzocht moeten worden, om de leverancier van deze sporen (lees: vermoedelijk Louwes) van verder onderzoek uit te sluiten.

Ook hadden onmiddellijk naast spoor 10 monsters moeten worden genomen om te kunnen vaststellen of het DNA wel of niet uit het bloedvlekje in spoor 10 stamde.

Met een eenvoudige laboratorium test is nog steeds vast te stellen of de bloedsporen bij leven of dood zijn vrijgekomen, ofwel of deze sporen naderhand zijn aangebracht om een specifiek daderprofiel te suggereren.

Op de zgn. make-upvlekken zijn geen afdoende chemische testen gedaan om de herkomst vast te stellen, ook niet toen andere soortgelijke vlekken in later onderzoek als verdund bloed werden betiteld.

Door Wil Thijssen

De blouse van de weduwe Wittenberg.\ Politie

In het voorjaar van 2019 krijgen drie rechercheurs van het coldcaseteam in Amsterdam vijf vragen van de advocaat-generaal bij de Hoge Raad die de Deventer moordzaak onderzoekt:

1. Hadden we meer kunnen weten?
2. Hebben we genoeg gedaan?
3. Zijn de processen-verbaal betrouwbaar?
4. Hoe moeten we de sporen wegen?
5. Zijn er nu nog forensische onderzoeksmogelijkheden?

De onderzoekers worden getrakteerd op 31 archiefdozen vol verslagen, bewijsstukken, videobanden van verhoren, cd-roms met beeldmateriaal en handgeschreven notities, plus een digitaal archief met grofweg 1.300 documenten. Ze zullen vanaf dat moment meerdere malen naar het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) in Den Haag reizen om daar nog eens 26 dossiermappen over de Deventer moordzaak in te zien.

Die zomer beginnen ze hun onderzoek met een 'algemene indruk'. Op basis van foto's van de plaats delict en van de sectie in het Gerechtelijk Laboratorium constateren ze alle drie, onafhankelijk van elkaar, dat zowel het slachtoffer als haar huis een verzorgde, nette indruk maakt. Alles in het huis lijkt een vaste plaats te hebben. De gordijnen zijn gesloten. Op tafel staat een ontkurkte, volle fles

wijn naast een vol glas jus d'orange.

Mevrouw Wittenberg leek de dader te kennen. Ze heeft deze persoon volgens het team zelf binnengelaten - er zijn geen braaksporen.

De huissleutels lagen naast haar lichaam, maar omdat haar lichaam door gang en woonkamer waren verslept, ondermeer goed gedocumenteerd met een vochtspoor, vervorming van haar kleding en onnatuurlijke houding van een arm, zie ook drie alinea's verder. De positie van de sleutelbos is dus een dwaalspoor, vermoedelijk om te verhullen dat de dader zichzelf toegang had verschaft met een eigen sleutel.

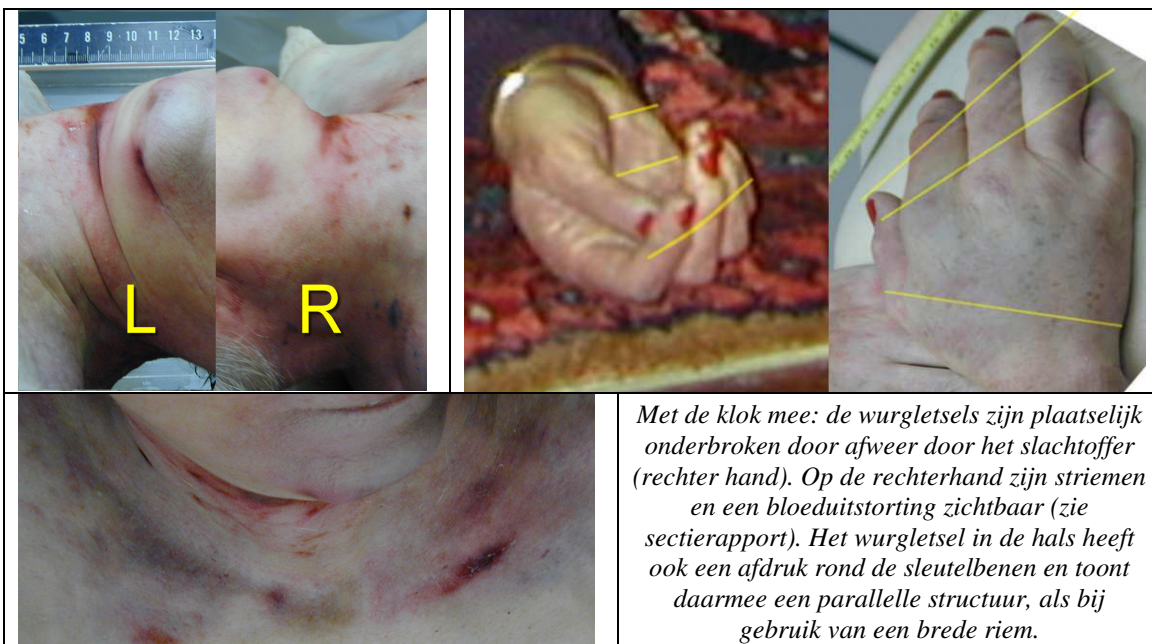
Doordat het slachtoffer is gevonden met haar blouse keurig in haar broek en omdat haar handen geen afweerletsels vertonen, achten de onderzoekers het waarschijnlijk dat ze plotseling is aangevallen en overmeesterd door iemand van wie ze dat niet had verwacht.

De rechterhand vertoonde een bloeduitstorting bovenop en striemen, overeenkomstig met het wurgspoor. Dit zijn afweerletsels. Ze zijn ook beschreven in een (ook voor het CCT?) geheim gehouden proces verbaal, opgemaakt in 2014.

Ze lijkt met een stomp voorwerp tegen haar hoofd te zijn geslagen, waardoor ze viel. Trekkend aan haar benen of voeten is ze verslept; haar rechterarm ligt gestrekt en haar vest is onder haar lichaam omhooggeschoven.

Vervolgens wordt ze met een 'bandvormig voorwerp' gewurgd. Opvallend is dat in de woonkamer een tas aan een stoel hangt die, gezien de stijl van de tas, niet lijkt te passen bij haar (kleding)stijl, schrijven de onderzoekers. Daarom had die tas moeten worden veiliggesteld, maar dat is niet gebeurd. Het hengsel ervan past volgens het coldcaseteam bij het letsel in de hals van het slachtoffer.

Dat klopt niet, want er zijn rond de hals van het slachtoffer twee parallelle afdrucken zichtbaar, die een riem van een paar cm breed suggereren.

Het slachtoffer is meerdere malen met een mes gestoken nadat ze door de verwurging al (bijna) dood was. Dat blijkt volgens de onderzoekers uit het feit dat de 'ernstige' steekwonden een relatief

geringe hoeveelheid bloed op de blouse hebben veroorzaakt. 'Het meermalen steken nadat het slachtoffer al (bijna) dood is, getuigt van een emotie die de dader heeft geuit op het slachtoffer', noteert het coldcaseteam. 'Ondanks die emotie lijkt het alsof de dader wel vrij alert is geweest en zo min mogelijk sporen heeft achtergelaten en zelfs mogelijk sporen gewist (mogelijk afwassen van wapen, meenemen van wapen, deur achter zich dichttrekken). Ook het steken lijkt op gecontroleerde wijze te zijn uitgevoerd.' Het mes is mogelijk bewust aan de blouse afgeveegd, getuige een mesvormige bloedafdruk op het textiel.

Dit zijn tegenstrijdigheden. Idd heeft de dader een moedwillig spoor achtergelaten, gezien de vorm van de afgevalen bloeddruppels (uit stilstand). Dit alle duidt niet op emotie, maar op berekening om die emotie te suggereren.

De keuken, waarin de dader mogelijk zijn handen en wapen heeft afgewassen, is niet gefotografeerd. Een schouwverslag van het ontzielde lichaam ontbreekt, en daarmee ontbreken ook essentiële onderdelen die hierin normaliter worden vastgelegd, zoals informatie over lijkvlekken en lijkstijfheid, waarmee meer duidelijk wordt over het tijdstip van overlijden. Ook daarover bestaat onzekerheid.

Microsporen

Rechercheurs hebben de kleding van het slachtoffer destijds afgeplakt met microsporenfolie, een soort tape met een plaklaag waarmee haren en vezels worden veiliggesteld. Voor de broek werd op elk been één folie geplakt dat steeds werd hergebruikt. Ook voor elke mouw van het vest werd één folie gebruikt, evenals bij het beplakken van de hele voorzijde van de blouse en het gezicht. Volgens de onderzoekers van het coldcaseteam kan de folie, door het herhaaldelijk gebruiken van het plakgedeelte, verzadigd raken. Dan worden haren en vezels slecht of niet meer opgenomen, waardoor ze verplaatsen of verloren gaan. En er is het risico van 'stempeling': als de folie tijdens het afplakken in contact komt met bebloede delen van de blouse en daarna weer op andere plaatsen wordt geplakt, kunnen bloedsporen worden afgedrukt op plekken waar die daarvoor niet zaten. Feit is dat er bloedsporen zitten op sectiefoto's van de blouse in het Gerechtelijk Laboratorium, die er op foto's van de plaats delict nog niet zaten.

Uit de foto's blijkt ook dat de blouse voorafgaand aan de sectie is open geknoopt. Dat wekt volgens het coldcaseteam 'de indruk dat de schouw heeft plaatsgevonden voordat er is begonnen aan het onderzoek op de plaats delict. Dat is, ook voor die tijd, niet gebruikelijk.'

Deze beschrijving wekt verwarring. De foto's plaats delict zijn genomen op 25 september 1999 tussen 13:21 uur en 15:41 uur. De foto's waarop te zien is dat de blouse was open geknoopt stammen vermoedelijk uit het moratorium van het Deventer ziekenhuis en zijn gemaakt om 20:02 uur.

Een schouw door de GGD-arts op de plaats delict werd verhinderd door de aanwezige technische recherche - vastgelegd in PV 12 maart 2014.

De telefoonmast

De onderzoekers van het coldcaseteam zijn 'geen telecom-deskundigen', benadrukken zij. Toch vallen 'enkele opmerkelijke zaken' op. Zodra duidelijk werd dat Louwes' mobiele telefoon kort voor de moord een telefoonmast in Deventer aanstraalde, trok het toenmalige rechercheteam de conclusie dat hij loog met zijn verklaring dat hij die avond van de moord rechtstreeks naar huis reed vanaf een werkgebonden congres in Utrecht. Het coldcaseteam leidt af uit verklaringen, processen-verbaal, brieven en deskundigenrapporten over het telecom-onderzoek dat de overtuiging dat Louwes loog steeds sterker en stelliger werd, zonder dat daarvoor nieuwe feiten werden aangedragen. Zo

vermeldden de rechercheurs aanvankelijk in verslagen dat het 'mogelijk' is dat Louwes zich ten tijde van de moord in Deventer bevond, maar dat verandert in 'waarschijnlijk' en wordt bij de rechter-commissaris gepresenteerd als een vaststaand feit.

Ook stortten zij zich volledig op onderzoek naar de aangestraalde telefoonmast in Deventer om het schuld-scenario te verifiëren, maar het was zuiverder geweest, stelt het coldcaseteam, als dat ook werd gefalsificeerd en de verklaringen van Louwes beter werden getoetst.

Dat is één keer gebeurd. Opmerkelijk daarbij is een document dat het coldcaseteam boven water krijgt door alle verhoren van Louwes op videobanden terug te kijken. Tijdens een van die verhoren wordt de verdachte een document getoond dat niet in het procesdossier zit. Het blijkt een lijst te zijn van aangestraalde masten door mobiele telefoons van de rechercheurs die de route hebben nagereden waarvan Louwes verklaart dat hij die op de avond van de moord zou hebben gereden. De rechercheurs wezen Louwes er tijdens het verhoor op dat de door hem aangestraalde mast in Deventer niet door hun eigen telefoons is aangestraald, wat op dat moment heel belastend leek. Wat ze niet noemden, en ook niet opschreven in hun proces-verbaal, is dat hun eigen telefoons masten aanstraalden die vele malen verder weg stonden dan die in Deventer, namelijk in Willeskop, op 61 kilometer afstand, en in Beek en Donk, 108 kilometer verderop. Het coldcaseteam zet vetgedrukt een uitroepteken achter '108'. Zij concluderen: 'Deze informatie is ontlastend voor Louwes.'

Opmerkelijk is, dat tot op heden is gesteld, dat mobiele telefonie om technische redenen niet verder kan reiken dan 35 km. Die vaststelling wordt hier ook gewraakt.

Het mes

Er klopt meer niet. Behalve meerdere 'niet-betrouwbare' processen-verbaal zijn de toevoegingen ('mutaties') aan het politiejournaal (het verslag waarin alle handelingen van de recherche worden vastgelegd) niet volledig. Er ontbreken vijf mutaties 'in een cruciale fase' van het onderzoek. 'Ofwel de mutaties zijn op vijf plekken verkeerd doorgenummerd, of ze hebben nooit bestaan, of ze zijn actief verwijderd', concludeert het coldcaseteam. 'Het is niet vast te stellen of dat laatste opzettelijk is gebeurd.'

Zo ontbreekt in het tactisch journaal de aanvang van de eerste hoor op 25 september van een kennis, die in de middag van 23 september met het slachtoffer telefoneerde en meldde - één zinnetje is blijven staan -, dat hem door hem was verteld dat er een accountant uit Zwolle was langs geweest. Later zou het OM in twijfel trekken, dat Louwes op die ochtend was langs geweest om het DNA-bewijs een andere duiding te kunnen geven.

Zij hebben ook veel kritiek op het destijds verrichte onderzoek naar het mes waarop Louwes in eerste instantie was veroordeeld. Van dat mes is later door rechters al vastgesteld dat het niet paste bij de wonden van het slachtoffer en dus niet het moordwapen kon zijn, en dat er was gefraudeerd met processen-verbaal en de geurhondenproef. Die rechercheurs zijn daarvoor veroordeeld.

'De twijfelpunten en omissies in het destijds verrichte rechercheonderzoek raken de criminalistische waarde van de resultaten', concludeert het coldcaseteam in zijn 142 pagina's tellend onderzoek. Anders gezegd: bewijsstukken waaraan de recherche destijds veel waarde hechtte, heeft die waarde niet, en 'stukken van overtuiging' die volgens het coldcaseteam heel relevant zijn, werden niet onderzocht of zelfs niet in beslag genomen.

Het mes was uiteraard al in 2004 buiten werking gesteld als bewijsstuk. De rechercheurs, die hiervoor verantwoordelijk waren, waren nog steeds betrokken bij het onderzoek tegen Louwes. Zij hadden een direct belang bij een nieuwe veroordeling.

Ze benadrukken dat het 'niet onze onderzoeksopdracht en niet onze taak is om conclusies te trekken over de verwijtbaarheid van de twijfelpunten en omissies'. En ze beantwoorden de vijf vragen die advocaat-generaal Aben hen in 2019 stelde. Die komen hierop neer:

1. Hadden we meer kunnen weten? Ja.
2. Hebben we genoeg gedaan? Nee.
3. Zijn de processen-verbaal betrouwbaar? Nee, niet allemaal.

Dit moet uiteraard gespecificeerd worden.

4. Hoe moeten we de sporen wegen? Veel relevante sporen zijn niet onderzocht, veel onderzochte sporen zijn onbruikbaar.
5. Zijn er nu nog forensische onderzoeksmogelijkheden? Ja.

MPS kan vaststellen, dat de uitleg van het DNA-bewijs niet deugt. Voorts zie inleiding.

ONTLASTEND BEWIJS OP EEN RIJ

Eerder ontlastend bewijs sinds advocaat-generaal Diederik Aben onderzoekt of in de Deventer moordzaak gronden zijn voor herziening:

OVER HET DNA-BEWIJS:

Richard Eikelenboom, destijds bloedspoorpatroon-analist bij het Nederlands Forensisch Instituut (NFI), stelde in de rechtszaak dat het dna van Ernest Louwes niet door vreedzaam, zakelijk contact op de blouse van zijn cliënt was gekomen. Uit de 'niet geringe' hoeveelheden dna van Louwes leidde Eikelenboom af dat er sprake moest zijn geweest van geweld. Het Gerechtshof nam deze stelling over.

- De Amerikaanse dna-deskundigen Krane en Gilder concludeerden in 2013 dat er aanzienlijk minder dna van Louwes op de blouse van het slachtoffer zit dan Richard Eikelenboom destijds beweerde, en dat zelfs grote hoeveelheden dna niets zeggen over de wijze waarop die zijn overgebracht.

Hier dreigt verwarring. In één spoor (10) zit zeer veel DNA van Louwes, veel meer dan de afmeting van dat spoor (bloedvlekje) toelaat. Dit wijst erop, dat het spoor niets met dat bloedvlekje van doen heeft.

Rond een ander spoor (9) zou volgens NFI en OM juist zeer weinig tot helemaal geen DNA van Louwes aanwezig zijn, hetgeen dat spoor een bijzondere status zou geven. Er zit echter wel degelijk DNA van Louwes rondom dat spoor 9, waardoor dat spoor zijn speciale status verliest.

Ten aanzien van spoor 20 kloppen de opmerkingen van Krane en Gilder wel; dit werd als greepspoor betiteld door Eikelenboom, onder vermelding van een hoog DNA-gehalte van het slachtoffer en Louwes, waarbij hij totaal geen aandacht besteedde aan twee andere

greepsporen (7 en 12), waarin extreem veel meer DNA van het slachtoffer zit, 10 tot 20 x zoveel, maar juist geen noemenswaardig spoor van DNA van Louwes.

Concreet moet nog eens worden vastgesteld, dat DNA-overdracht via spreekvocht enorme hoeveelheden DNA kan omvatten.

- Eikelenboom werd in de VS als dna-deskundige van een strafzaak gehaald omdat hij onvoldoende deskundig zou zijn voor dna-onderzoek. Op Kamervragen hierover antwoordde minister Yesilgöz van Justitie en Veiligheid afgelopen maand dat Richard Eikelenboom ten tijde van de Deventer moordzaak 'niet was bevoegd tot het uitvoeren van werkzaamheden van dna-profielen' en dat dat 'evenmin onderdeel was van zijn werkzaamheden'. Eikelenbooms dna-conclusies vormden in 2004 een doorslaggevende basis onder Louwes' veroordeling.

Daarnaast is het schrijnend dat Eikelenboom niets over de bijzondere bloedvlekpatronen (zie hierboven) wist te melden, terwijl dat nu juist zijn specialiteit was.

- In 2009 bleek dat het proces-verbaal over de veiligstelling van de blouse van het slachtoffer vals was. Het Hof in Leeuwarden trok het waarheidsgehalte van het proces-verbaal ernstig in twijfel, maar wees een klacht van Louwes over valsheid in geschrift af omdat fraude niet kon worden bewezen. Nu oordeelt het coldcaseteam dat de veiligstelling van de blouse 'problematisch' en 'ongewenst' is. De integriteit van het bewijsstuk is 'ernstig aangetast', en daarom is de criminalistische waarde ervan 'laag'.

OVER HET TELECOM-BEWIJS:

Volgens een getuige-deskundige was het 'zeer onaannemelijk' dat Louwes' mobiele telefoon op 23 september 1999 om 20.36 uur vanuit 't Harde, zoals hij beweerde, een telefoonmast in Deventer kon aanstralen. Die afstand zou veel te groot zijn. Zelfs bij bijzondere weersomstandigheden die verre aanstraling mogelijk maken, had Louwes' telefoon een van de 'honderden' dichterbij gelegen masten moeten aanstralen. Het Hof nam zijn stelling over.

- In 2013 bleek uit onderzoek van wetenschapsfilosoof Ton Derksen onder meer dat er geen 'honderden' telefoonmasten staan tussen 't Harde en Deventer, maar drie. Bovendien zoekt een telefoon niet de dichtstbij gelegen mast, maar een frequentie.
- Geconfronteerd met nieuwe informatie en inconsistenties in het rechercheonderzoek trok de getuige-deskundige die belastend voor Louwes had verklaard, in 2014 tegenover de recherche zijn verklaring in.
- In juli 2018 rapporteerde politie-inspecteur Jelle Lansbergen dat 'aannemelijk geacht kan worden' dat de kleine file op de avond van de moord waarover Louwes heeft verklaard, inderdaad plaatshad tussen Harderwijk en 't Harde, vanwaar Louwes het slachtoffer zegt te hebben gebeld.
- Het onderzoeksinstituut TNO oordeelde in 2017 op basis van een simulatieonderzoek dat weersomstandigheden op de avond van de moord dusdanig waren (met 'radiopropagatie') dat aanstraling van een telefoonmast in Deventer vanaf 't Harde 'kleiner dan 5 procent, maar wel mogelijk' was.

Het TNO-rapport mist twee belangrijke schakels, die de eindconclusie (minder dan 5 procent) doen wankelen. Beide hebben te maken met GSM-protocollen die in werking treden

bij bijzondere omstandigheden die destijds optraden (overvolle zenders en bijzondere propagatie).

- Het coldcaseteam concludeert in 2022 op basis van de destijds nagereden route door rechercheurs dat aanstraling van een telefoonmast in Deventer niet alleen mogelijk was op een avond met buitengewone weersomstandigheden, maar ook onder 'normale' omstandigheden. Bewijs daarvoor was al in 2004 aanwezig, maar werd uit het procesdossier gehouden.